

הנהגות לשבת קודש

למו"ר הרב חיים רבי שליט"א

- [פרק א - ערב שבת](#)
- [פרק ב - ההכנות לשבת](#)
- [פרק ג - שולחן ערוך](#)
- [פרק ד - ליל שבת](#)
- [פרק ה - הנהגות בשבת](#)
- [פרק ו - יום השבת](#)
- [פרק ז - שמור וזכור](#)
- [פרק ח - הנהגות כלליות](#)
- [פרק ט - מלוח מלכא](#)

פרק א - ערב שבת

הנהגות השייכות לימות השבוע בכלל ולימי שישי בפרט להכנה ולצורך שבת קודש

א "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ, ח). בכל ימות השבוע יש לזכור את השבת ולהתכונן לקבלתה, כמו שמתכוננים בערב יום הכפורים ממש. (עיין רמב"ן פרשת יתרו).

ב חובה קדושה לקרא שנים מקרא ואחד תרגום ביום שישי לאחר תפלת שחרית. ומי שקשה לו בזמן זה יכול לקרא בליל שבת קודש לאחר הסעודה. וזה קודם לשאר הלמודים.

ג יש הנוהגים לעשות כל ערב שבת התרת נדרים להפנים לשבת בטרה, כמו בערב ראש השנה וערב כפור.

ד הרב מרדכי שרעבי זצ"ל היה עושה תענית דבור כל ערב שבת, ואשרי הזוכה לקד.

ה רצוי להתחיל בכל ההכנות לשבת קדש מיום רביעי וחמישי ולא ביום ששי, שהזמן קצר והמלאכה מרבה.

ו טוב להכין ולסדר את שלחן השבת מיום ששי בבקר, ועל כל פנים לא לאחר את ההכנות האחרונות לשעות הסמוכות לשבת.

ז יש לעשות את כל ההכנות הנצרכות לשבת קדש בשמחה ובזריזות (בן איש חי פרשת לך לך שנה שניה הלכה א).

ח כדאי לסדר ולחלק תפקידים לכל בני המשפחה בהכנות לשבת, הן בדברים רוחניים והן בדברים גשמיים. ועל ידי זה יהיו כלם שתפים באוירת השבת הנכנסת.

ט תפקידו של האיש לעזור ולסייע בעריכת הקניות לשבת כפי כחו, ויש בזה גם צניעות וזריזות (אורח חיים סימן רנ סעיף א).

י יש להשתדל לנוח מנוחת צהרים כדי להיות ערניים בסעודת השבת עם כל בני המשפחה. ומכל מקום לא לנוח סמוך לכניסת השבת משום בל תאחר.

יא בימות החרף שימי קצרים מאוד, עדיף להקדים את המרחץ לכבוד שבת לליל ששי להוריד מהמטלות של ערב שבת. ובפרט אדם הרגיש לקר שאם ירחץ ביום ששי ויצא מייד, יכול להצטנן ולהפסיד מצוות.

יב אם נוסעים לשבת לעיר אחרת יש להקפיד לתכנן את היציאה כך ששעה לפני כניסת השבת יגיעו כבר למקום ששוכנים בו. וכגון אם כניסת השבת בשעה 4.00, שפבר בשעה 3.00 יגיעו למחוז חפצם, כדי שלא תצא על ידם שום תקלה חס ושלום.

יג על אבי המשפחה להכין חדושי תורה וספורי צדיקים כדי לאמרום בסעודות השבת לבני המשפחה.

יד יש הנוהגים להוסיף לסיר החמין והתבשיל, וכן לדוד המים החמים ולחלות וכל כיוצא בזה יותר מהמצטרף להם, וזה כדי לתת מהם לאחרים שנגרמה להם תקלה כל שהיא ונשארו ללא מאכלי שבת.

טו כל מי שישתדל להתחזק מאד בביתו בקדשת השבת ובהכנות המצטרכות לה, הרי שישפיע בעקיפין מהר מאד על כל בני משפחתו שינהגו כך (הרב מבריסק זצ"ל).

טז חֲבֵרֵת שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת הַמְזַהְרִים עַל קִדְשׁוֹתָהּ, מַעֲלָתֶם גְּדוֹלָה מְאֹד. וְעַל כָּל פְּנִים יִזְהַר וְיִזְהִיר אֶת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְיַעֲוֹרְרֶם עַל זְמַן כְּנִיסַת שַׁבָּת קִדְשׁ וְכִיּוֹצֵא בָּזָה. וְיִזְכּוּ בְּעִבּוּר זֶה הַמַּתְחַזְּקִים תָּמִיד בְּמִצְוָה זוֹ לְבָנִים גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל (מִשְׁנָה בְּרֹרָה סִימָן רֵנוּ סִק"ב).

יז יֵשׁ עֲנִין לְהַקִּים גַּמ"ח לְהַטְבִּילַת כָּלִים כָּל יַעֲרֵב שַׁבָּת, וְאַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְכָד.

יח יֵשׁ לְהִזְהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לְכַעַס וּלְהַקְפִּיד בְּעִרְבַת שַׁבָּת. מִשׁוּם שֶׁהַשֵּׁטָן מַתְגַּרְהַ בְּשַׁעוֹת אֵלּוּ בְּאִפְסוֹ מִיַּחַד, וְעוֹשֶׂה כְּכֹל יְכַלְתּוֹ לְהַכְעִיס אֶת בְּנֵי הַבַּיִת.

יט "בּוֹאֵי כְּלָה". בְּשַׁבָּת קִדְשׁ מִתְחַתְּנִים עִם הַכְּלָה - הִיא שַׁבָּת מְלֻכָּתָא - וּמְתִיחָדִים עִמָּה יַחֲוֹד הָרְאוּי לְעֲלֶיָה רוֹחֲנִית. וְכָל דְּבוּר חַל אִו כַּעַס וְכִיּוֹצֵא בָּזָה מְבַטֵּל אֶת מִצְוֹת הַיַּחֲוֹד.

כ יֵשׁ לְהַרְבּוֹת בְּעִידוּד לְאַשָּׁה וּלְבָנֵי הַבַּיִת עַל פְּעֻלָּם, וּלְהַרְבּוֹת בְּשִׁבְחֵים עַל טְרַחֵם לְמַעַן בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה לְכַבּוֹד שַׁבָּת הַמְּלֻכָּה.

כא טוֹב לְהַקְדִּים אֶת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת וּלְאַחֵר אֶת יְצִיאָתָהּ עַד כַּמָּה שְׁאַפְשֹׁר (שַׁבַּת קִיח׃).

כב יֵשׁ לְקַבֵּל אֶת הַשַּׁבָּת קִדְם כְּנִיסָתָהּ בְּאַמִּירַת "בּוֹאֵי כְּלָה". וּבִתְקוּנֵי הַזְּהִיר (תְּקוּן מַח) כְּתוּב: וְכָל הַמוֹסִיף מוֹסִיפִין לוֹ נֶפֶשׁ יִתְרָה בְּשַׁבָּת וְכָל הַגּוֹרֵעַ וְכוּ', עֵיין שָׁם. שְׁאַנּוּ נִקְבֵּל אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא שֶׁהַשַּׁבָּת תִּקְבֵּל אוֹתָנּוּ. (וְעֵיין הַלִּיכּוֹת עוֹלָם חֶלֶק ג' עַמ' עב).

כג יֵשׁ לְקַבֵּל אֶת הַשַּׁבָּת מִקִּדְם כְּכֹל הָאֲפָשָׁר. שְׁכִפְדוּעַ שׁוֹמְרֵי הַשַּׁבָּת גַּם אִם יִצְטָרְכוּ לְהַתִּיָּסֵר בְּגַהֲנָם לְתַקּוּן נַפְשָׁם, לֹא יַעֲנִשׁוּ בְּשַׁבָּת, וְכָל הַשַּׁבָּת תִּהְיֶה לָהֶם מְנוּחָה מִן הַיִּסּוּרִים. וּמֵאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁמִתְחִיל הָאָדָם לְהַתְעַסֵּק בְּצָרְכֵי הַשַּׁבָּת מִתְחִיל הוּא אֶת מְנוּחָתוֹ שָׁם (רַבֵּינוּ הַחֲפֵץ חַיִּים זִיע"א בַּסְּפָרוֹ שֶׁם עוֹלָם סוּף פֶּרֶק ד' בַּהֲגָהָה).

כד יִשְׁמַח לְקַרְאֵת שַׁבָּת כִּיּוֹצֵא לְקַרְאֵת הַמְּלָךְ, וְכִיּוֹצֵא לְקַרְאֵת חֲתָן וְכְלָה (אוֹרַח חַיִּים סִימָן רַסב סַעִיף א).

כה יֵשׁ עֲנִין לְתַת צְדָקָה בְּעִרְבַת שַׁבָּת. וְיִכְיֵנוּ מִטְבַּע לְצְדָקָה קִדְם הַדְּלָקַת הַנְּרוֹת. וְכִמוֹ כֵּן יֵשׁ לְתַת צְדָקָה קִדְם הַפְּרָשַׁת חֻלָּה וּבִלְיַל טְבִילָה (בֵּן אִישׁ חַי פֶּרֶשֶׁת לַךְ לַךְ שָׁנָה שְׁנִיָּה הַלְכָה ו).

כו לְפָנֵי תְּפִלַּת מְנוּחָה יִטְעֲמוּ בְּנֵי הַבַּיִת מְעַט מֵאֲכָל וּמִשְׁקָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ רָעִבִים בְּעִרְבַת וּבְהוֹלִים לְקִדְשׁ עַל הַיַּיִן, וְעַל יָדֵי זֶה יִקְצְרוּ בְּאַמִּירַת אֲשֶׁת חֵיל וַיְהִי רָצוֹן שְׁלִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף מֵה שֶׁכְּתֹב הַפְּלֵא יוֹעֵץ (עֵרֶךְ

הנאה): "מנהג אנשי מעשה לאכל או לשנות שום דבר שערב לחכם קדם קבלת שבת כדי לקבל שבת בשמחה".

כז כשיוצא מביתו לבית הכנסת אינו צריך להתעבב כדי לראות את אשתו מדליקה נרות (הליכות עולם חלק ג עמ' מט), אלא אדרבה מוטב שיקדים לצאת לבית הכנסת עם בניו, ויקרא שם שיר השירים וכדומה.

כח כשיוצא מביתו לבית הכנסת לא ישפח להודות לאשתו על כל הטרחה, הסדר הנקיון והתבשילים ושאר הדברים שהכינה לכבוד השבת.

כט כשיוצא לבית הכנסת יזרו את בני ביתו להדלקת הנרות. ויעין פהרף עין בעניני הבית, כגון הפלטה ושעון השבת אם מסדרים, ושדוד החשמל כבוי וכל כיוצא בזה. ואז יאמר "שבת שלום" וימהר לבית הכנסת בשמחה (אורח חיים סוף סימן רס).

פרק ב - ההכנות לשבת

חשיבותם של ההכנות לשבת קודש, וההכנות הנדרשות בגשמיות וברוחניות

א צא ולמד על גדל חיוב ההכנות לשבת וחשיבות מצות ענג שבת, עד שהתירו ללוות ברבית דרבנן לצרף מצוה יקרה זו (לוי' חן סימן א), אף שבדרך כלל יש להמנע מללוות אפלו הלואות סתם המותרות מעיקר הדיון, פי' דוע.

ב אם אין באפשרות האדם אלא כדי קניית נר שבת או יין לקדוש, עדיפה קניית נר שבת, משום שלום הבית המתרבה עם רבוי האור (שבת כג.). ומכאן שתוספת שלנה משפחתית היא שלום בית וצריך לדקדק בה ביותר.

ג יש להשחז את הספינים בערב שבת, וכן לפנות את קורי העכביש וכדומה. בית נקי ומסודר הוא מכבוד השבת (אורח חיים סימן רנ סעיף ב).

ד כדאי להכין מלפני השבת את כל הסלטים והמאכלים הדורשים הכנה וטרחה מרבה, ובפרט אותם מאכלים אשר יש בהכנתם דיני לישנה סחיטה וטחינה וכדומה. ורצוי להקדים את הכנתם לערב שבת כדי שהכל יעשה בשוב הדעת, וכאמור.

ה ראוי ונכון לאפנות חלות לכבוד שבת קדש, ולקיים מצוות הפרשת חלה.

ו במדת הצרף יש להכין מים חמים לשבת. ורצוי להניחם במשך השבת במחם עם ברז ולא בקומקום רגיל, מחשש לחלול שבת היכול להגרם על ידי זה.

ז יש להכין לצרף שטיפת הכלים בשבת ספוג העשוי רשת נילון, בכדי למנוע חשש פבוס או סחיטה. וכמו כן לפנות את כל אביזרי הנקיון שהם "מקצה", וכגון ספוגים וסמרטוטים רטובים, כריות נקוי סקוטשברייט וכיוצא בהם.

ח צריך לנתק את הנורה במקרה, ורצוי להוציאה לגמרי. וכמו כן כל מוצרי החשמל שאינם בשמוש יש להוציאם מהשקעים, וכגון מגהץ טייפ וטלפון וכיוצא בזה.

ט יש לכונן את שעון השבת, ולהדליק אור בחדר המדרגות ובחדרים הרצויים.

י לסלק את כל דברי המקצה הנמצאים בהשג יד ובמקומות שמשתמשים בהם בשבת.

יא מתגים של חשמל הנמצאים במקומות דחוקים שהעוברים ושבים שם יכולים לגרום לכבוי האור והדלקתו, וכן בית שיש בו ילדים קטנים העלולים לכבותם בשבת, יש להדביק את מקום המתגים או לכסותם בצורה שלא יהיו נתנים לכבוי בקלות.

יב לכתחלה ראוי לפתח את קפסאות השמורים ואריזות המאכלים הממתקים והתרופות, וכן פקק הביקבוקים של יין וכדומה לפני כניסת השבת.

יג כמו כן יש לחתך ולהכין מפות נילון חד פעמיות, [וישנה עדיפות לחד פעמיות בזה שמונעים טלטול מקצה בשלחן בשעת הפנוי, שבסיום הסעודה משליכים את המפה עם הפסלת שעליה לאשפה], וכן שקיות אשפה שקיות אוכל ונייר טואלט כפי הצרף.

יד טוב להפריש תרומות ומעשרות גם מהפרות והירקות הנמכרים בשוקים ובחנויות, והמהדרין מפרישים גם ממוצרים בעלי הכשר מהדר. ויש בזה טיבותא שמחנך את בני ביתו שלא לסמוך על אחרים בכשריות והדורי מצוה].

טו מצוה להכין את בגדי השבת, לכבסם ולגהצם "לכבוד שבת".

טז טוב ליחד נעלים לכבוד השבת, ולצחצחם לכבוד שבת קדש. ותפקיד נפלא הוא לאחד מבני המשפחה לצחצח את נעליהם של כל בני הבית.

יז יש להתרחץ ולהסתרק ולקלע השער, משום שדברים אלו אסורים בשבת.

יח מאותה סבה יש לחתוך ניר טואלט וטישו לצורך בני הבית בשבת. וגם זה יכול להיות תפקידו של אחד מבני המשפחה.

יט מצוה למשמש ולבדק בפיסים ובכלים שאין בהם חפצים כל שהם, שלא לעבר על אסור טלטול ומקצה (משנה ברורה סוף סימן רנב).

כ פדאי להכין רשימה של כל צרכי המפלת הפרות והירקות שרגילים לקנות, ולעבר עליה בכל ערב שבת לודא שלא חסרו כלום.

כא יש ליפות את הבית ככל שאפשר לכבוד שבת קדש בסדר ונקיון (אורח חיים סימן רסב סעיף א). וראוי לצמצם בכך בשאר הימים כדי לכבד את השבת, על ידי שנפר שהבית יפה ומכבד יותר לכבודה (שם סימן רמב סעיף א).

כב צריך להכין את הכלים הנפים ביותר לשלחן השבת (שבת קיט).

כג להכין גרות שבת, וראוי שיהיו גרות הדולקים בשמן זית, וזהו תפקידו של הבעל (בן איש חי פרשת נח שנה שניה הלכה ו).

כד אשרי הזוכה להביא פמה מיני בשמים לבית הכנסת לזכות את הרבים לברך עליהם לאחר התפלה. ויש בזה גם נחת רוח גדול לנפטרים בשמביאים כן לעלוי נשמתם (בן איש חי ריש פרשת ואתחנן שנה ראשונה).

פרק ג - שולחן ערוך

חשיבותם של סעודות השבת כמצוה רוחנית, ותועלתם אף מבחינה גשמית ממש לכל בני המשפחה, וההנהגה הנאותה במהלכן להגיע לתכלית זו

א סגלה להנצל ממחלות קשות ונחלומות רעים, להקפיד מאד באכילת שלוש סעודות בשבת (מקדשי שביעי).

ב יֵשֶׁב בְּיִרְאֵת כְּבוֹד בְּשִׁלְחוֹן הַשַּׁבָּת, וַיִּשָּׂאֵר עִם בְּגָדָיו הַמְּכַבְּדִים גַּם בַּשַּׁעַת הַסְּעוּדָה (פלא יועץ ערך אכילה).

ג לֶאֱכֹל בְּשִׁלְחוֹן שַׁבָּת בְּכָלִים נְאִים בְּיוֹתֵר, וְזֶהוּ כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

ד כְּשֶׁרָאֵשׁ הַמְּשַׁפָּחָה מְבָרָךְ, עַל כָּל בְּנֵי הַבַּיִת לְהַקְשִׁיב וּלְכוּן לְצֵאת יָדַי חוּבָה, וְעוֹנִים אָמֵן בְּכוּנָה. וְלָכוּן אוֹמֵר הַמְּקַדֵּשׁ לְפָנָי הַבְּרָכָה סְבָרִי מְרָנוּ, לְהַסִּב אֶת תְּשׁוּמַת לִבִּם שֶׁל בְּנֵי הַמְּשַׁפָּחָה לְבִרְכָתוֹ. וּמִשׁוּם כֶּף כְּדָאִי גַם לְפָנָי בְּרַפְת הַמוֹצֵיא לּוֹמֵר מַלְת זְרוּז כְּלִשְׁהִי שְׁתַּגְרֵם לְבַנְי הַבַּיִת לְהַקְשִׁיב לְבִרְכָה וּלְכוּן.

ה בְּשִׁלְחוֹן שַׁבָּת צְרִיךְ שְׂיִהְיֶה אֲשׁ"ל. רֵאשִׁי תְבוֹת : אֲכִילָה - כְּלוּמֵר לְהַקְפִּיד בְּאֲכִילַת שְׁלוֹשׁ סְעוּדוֹת וּבְמֵאֲכָלִים מִיַּחְדִּים לְשַׁבָּת. שִׁירָה - שִׁירָה בְּצוּתָא וּבְהַתְלַהּבוֹת לְעֵלְיָה רִוְחָנִית. לְמוֹד - דְּבָרֵי תוֹרָה עַל פְּרִשְׁת הַשְּׁבוּעַ וּתְהִלִּים בְּצוּתָא. וְכוּ שְׁנַיִם מְקָרָא וְאֶחָד תַּרְגוּם לְאֲנָשִׁים, וּפְרוּשׁ רִשְׁ"י עַל הַתּוֹרָה לְנָשִׁים.

ו יֵשׁ עֲנָן לַחֲזוֹר וּלְעוֹרֵר בְּפָה אֶת כָּל הַמְּצוּוֹת שְׁמִקִּים הָאָדָם בַּשַּׁעַת עֲשִׂיתֶם, וּלְכֹף כְּדָאִי לְעוֹרֵר בְּפָה אֶת הַמְּצוּוֹת הַנִּעְשׂוֹת בְּשִׁלְחוֹן הַשַּׁבָּת. וְהֵם : (א) כְּבוֹד שַׁבָּת - בְּגָדִים וְכָלִים נְאִים. (ב) עֲנֵג שַׁבָּת - מֵאֲכָלִים טְעִימִים וּמְשַׁבְּחִים. (ג) שְׁמִירַת שַׁבָּת, וּבְכֻלָּהּ יִרְאֶה בְּשַׁבָּת [לְשִׁטַּת הַיִּרְאִים, וּכְדֻלְהֵלּוֹן]. (ד) סְעוּדַת שַׁבָּת - חִיּוּב שְׁלוֹשׁ סְעוּדוֹת. (ה) נְטִילַת יָדַים. (ו) לֶחֶם מְשֻׁנָּה. (ז) טְבִילַת הַפֶּת בְּמִלַּח שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים. (ח) דָּג בְּשַׁבָּת. (ט) אֲכִילַת חֲמִין בְּשַׁבָּת. (י) שִׁירָה בְּשַׁבָּת. (יא) דְּבָרֵי תוֹרָה עַל הַשִּׁלְחוֹן. (יב) לֶאֱכֹל לֶשֶׁם שְׁמִים (אוֹרַח חַיִּים סִימֵן רֵלֵא). וּבְסְעוּדָה שְׁנִיָּה נּוֹסֵף (יג) כְּבוֹד יוֹם קוֹדֵם לְכְבוֹד לַיְלָה.

ז לְנַצֵּל אֶת שִׁלְחוֹן הַשַּׁבָּת לְדַבֵּר דְּבָרֵי תוֹרָה, וּבְפָרְט בְּדְבָרִים שְׁפָנִי הַמְּשַׁפָּחָה צְרִיכִים בְּהֵם חֲזוּק. וּלְעוֹרֵר עַל כֶּף בְּאַהֲבָה וּבְדַרְכֵי נֵעַם, וּדְבָרֵי חֲכָמִים "בְּנַחַת" נִשְׁמָעִים.

ח שְׁלוֹשִׁים וַתִּשַׁע מְלָאכּוֹת אֲסוּרוֹת בְּשַׁבָּת. לְעוֹרֵר וּלְבָאֵר בְּכָל שַׁבָּת מְלָאכָה אַחַת עַל פְּרִטֵי אֲסוּרִיָּה וְאוֹפְנֵי הַהֲתֵר שְׁבָה וְאַפִּילוּ דְקָה אַחַת.

ט לְתַת לְיִלְדִים לְהַבִּיעַ אֶת עֲצָמָם בְּאַמִּירַת דְּבָרֵי תוֹרָה עַל פְּרִשְׁת הַשְּׁבוּעַ וּכְדוּמָה, וְאַפְלוּ בְּקָרִיאַת פָּרָק תְּהִלִּים אֶחָד בְּפָנָי כָּלֵם. וּכְמוֹ כֵּן לְהַרְגִּילָם לְשִׁיר וְאַפְלוּ שִׁיר קָצֵר בְּתוֹר הַתְּחִלָּה, וּכְגוֹן "כִּי מְצִיּוֹן" וּכְדוּמָה, וְכֹף יוֹסִיפוּ מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת וְהַתּוֹצְאוֹת מִפְּתִיעוֹת.

י לְהַקְפִּיד בְּאַמִּירַת בְּרַפְת הַמְּזוּן מְלָה בְּמִלָּה, בְּהַתְלַהּבוֹת בְּנִגוּן וּבְשִׁמְחָה.

יא להגיש בתוך הסעודה ולאחר ברכת המזון פרות ומיני מגדנות לברך עליהם, בכדי להשלים למאה ברכות (אורח חיים סימן רצ).

פרק ד - ליל שבת

סדר ליל שבת, והנהגות השייכות בעיקר בסעודת הלילה

א כשחוזר מבית הכנסת מתפלת ליל שבת לביתו עם בניו ועם המלאכים המלוים אותו, יאמר "שבת שלום" שלוש פעמים לבני הבית בשמחה ובאהבה, וימשיך בברכת השבת שלום.

ב לפני אמירת "שלום עליכם" בעוד המלאכים נמצאים בבית, יברך את בניו ואת בני ביתו פנהוג. ויוסיף לכל אחד ברכה בלשונו ובפרט לדברים הנצרכים לו. וכגון אם יודע בבנו שצריך להתחזק במדה מסיימת או בבתו שצריכה להתחזק בצניעות, או שצוקקים לישועה בפרט מסיים שיברכם על כך באותה שעה, והמלאכים עונים אמן על ברכותיו. וכמו כן להוסיף פסוקים ושימח וגו' (בראשית מח, כ) וברכך וגו' (במדבר ו, כד), איש אשר כברכתו ברך אותם.

ג לאחר מכן יתחיל "שלום עליכם" בשמחה ובמתינות, ונוהגים לחזור על כל בית שלוש פעמים. אולם הנהגה יפה אמר מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף שליט"א, והיא שעדיף לקצר באמירת "שלום עליכם" ויאמר כל בית פעם אחת אם על ידי כך יוכל להרחיב יותר בדברי תורה בתוך הסעודה.

ד לא למהר לקדש על היין, אלא להאריך בשירת "אשת חיל" והפיוטים וכן יהי רצון שלפני הקדוש. ולכן קדם תפלת מנחה יטעמו בני הבית מעט להשביע רעבונם, וכך יקדשו מתוך ישוב הדעת.

ה כשיש אורחים וכיוצא בזה והם רעבים ועייפים, אין להאריך בפיוטים וביהי רצון שלפני הקדוש, ואפשר לאמרם לאחר מכן שהמלאכים אינם ממהרים. והחפץ חיים זיע"א היה מקפיד בכך, ובפרט כשמביאים אורח עני לסעודות השבת.

ו לפני הקדוש לשוב ולהודות לאשה ולבני הבית על כל הטרח בעריכת שלחן השבת, ולהרבות ולפרט לפי הצורך.

ז לפני הקדוש ירהר בתשובה שיהא כשר לעדות, שהרי בקדוש מעידים אנו על מעשה בראשית.

ח באמירת הקדוש בליל שבת ישמח שמחה גדולה שזכינו לקדושת השבת. כי זוהי מתנה של אהבה ולכך מיחדת היא רק לעם ישראל, שהרי אסור לגוי לשמר שבת ואלו שאר המצוות יכול לקיים. (ועיין רדב"ז הלכות מלכים פרק יו"ד הלכה יו"ד).

ט כדאי להקדיש את ליל השבת לבני המשפחה, וזה עדיף מללכת לענג שבת צבורי וכיוצא בזה. ומכל מקום ודאי שמי שקשה לו ואין באפשרותו להאריך עם בני משפחתו, שטוב שילך לענג שבת משישב בטל בביתו.

י הנהגה טובה מאד היא לקרא בליל שבת קדש בשלחן השבת את השבח הנפלא "נשמת כל חי" הנקרא "ברפת השיר", להודות לה' ותברך ולכון על כל מה שעבר עלינו במשך השבוע. וזוהי סגולה גדולה ובדוקה להצלחה בשבוע הבא.

יא אם לא קרא בבקר שנים מקרא ואחד תרגום, יקרא אחר הסעודה. וזה קודם לקריאת התהלים ולכל הנזכר לעיל, שזו חובה על כל איש ישראל.

יב יזהרו שלא לפתח את סיר החמין של הבקר בשעות הלילה, כל עוד שלא ברור שהתבשיל מבשל כבר כל צרכו.

פרק ה - ההנהגות בשבת

הנהגות כלליות השייכות בכל עת מיום השבת

א להתיחד עם השבת, להמנע מדבור חל ולמעט בשיחה בטילה. וסגולה גדולה להצלחה בכל ימות השבוע שלא לחשב כלל על טרדות החול ובעיות הזמן, ובנדאי שלא פוליטיקה וכדומה, שלא לפגוע בקדשתה של השבת.

ב להרגיש במשך השבת שאנחנו בהשתלמות רוחנית. ולהוסיף בתורה וביראת שמים, וללמד משניות.

ג אשרי מי שזוכה שלא לדבר בשבת גם דברים בטלים המתרים מעקר הדין.

ד שיטת הרא"ם תלמיד רבינו תם בספרו "יראים" (סימן תי): מצות עשה שיחשב האדם בלבו לכבד את השבת ולשמר ולהיות חרד על הדבר וכו', עין שם. ומכאן למד ביביע אומר (ח"ז עמ' עא) שהמסתפק אם אומר "רצה והחליצנו" בברכת המזון אינו חוזר, שאימת שבת עליו ומן הסתם אומר, (ועוד עיין חלק ט עמ' רסא).

ה "ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך" (שמות כ, ט). פרש רש"י: כשתבוא השבת יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פרשת יתרו). כלומר, מצוה שיחשוב האדם בשבת כאלו הכל עשוי ומוכן לו ולא מוטל עליו כלום, כך שאין לו שום טרדה או מחשבה כל שהיא על עניני העולם הזה. וזהו "מנוחת שלום השקט ובטח".

ו מי שחושב על מלאכה בשבת קדש לעשותה בחל אינה מתברכת (כף החיים פלאגי סימן ל). ומאידך מי שאינו חושב על כך יתמלאו משאלות לבו לטובה (תוספת שבת בהקדמה). כאלו הקדוש ברוך הוא אומר לו עד השבת עשית השתדלות ומעכשו זהו ענין שלי. חובתנו להשתדל, אולם התוצאות בידי ה' יתברך.

ז הנהגה טובה, שלא לקרא בשבת קדש על פוליטיקה וכדומה, ואפילו לא בעתונים חרדים. וכדאי שיכין כל אחד לעצמו סדר למועד המתאים לו לימות השבת, כמו משניות שבת פרוש רש"י על הפרשה, ספרי מוסר וספורי צדיקים, וכן כל כיוצא בזה.

ח אמר מרן הרב שך זיע"א: שומר שבת הוא השומר שאחרים לא יחללוהו, וכמו שומר מפעל וכדומה. ולכן יש להשגיח על בני המשפחה שלא יעברו על אסורי השבת. ומשום כך זו המצוה היחידה שבה נאמר: "אתה ובגדך ובתך עבדך ואמתך" (שמות כ, י).

ט בשבת קדש יש להקפיד יותר בדברים שאין דרך להקפיד עליהם בכל ימות השבוע. בתפלה, בברכות ובמילי דחסידותא, וכן בעניית אמן ובהזכרת שם שמים שיהיו בכונה גדולה.

י שעה אחת של תורה בשבת כמו אלה שעות בימות החל (בן איש חי פרשת שמות שנה שניה בהקדמה).

יא להקפיד להשלים בשבת מאה ברכות. שפי'דוע בהיות תפלות השבת קצרות מתפלות ימי החל וברכותיהן מועטות, יש להשלים למאה ברכות בברכות הנהנין.

יב משום כך כדאי גם להכין מיני בשמים מערב שבת לברך עליהם בשבת בכל הזדמנות "עצמי" "ומיני", וכן מיני מגדנות ופרות לברך עליהם בתוך הסעודה ולאחר ברכת המזון (אורח חיים סימן רצ סעיף א).

יג להתפלל אך ורק בבית הכנסת שיש שם חכם שדורש בדברי תורה, כדי לזכות להתחזקות ולהשתלמות רוחנית.

יד לאחר התפלה לקחת את הילדים לחכם, שינשקו את ידו ויקבלו את ברכתו שיזכו ליראת שמים ולהקבת התורה. וכדברי הגמרא (ראש השנה טז:) בדבר הזכות להקביל פני רבו בשבת ובחג. ובפרט שעצם המעמד מוסיף לילדים יראת שמים.

טו אין לעשות זכר לחרבן בשבת (משנה ברורה סימן תקס סעיף קטן ה).

טז הנהגה טובה שלא להסתפל בחלולי שבת ובכל מעשה עברה, שדברים אלו פוגמים בעינים ומורידים מהיראת שמים.

יז בשבת קדש יש לנהג בשנוי מימות החל באכילה בלבוש ובהליכה, ובעקר בסבר פנים יפות הנקרא קירון פנים. שלא יהיו האכילה והלבוש בשבת כביום חל, אלא נאה ומכבד ומפאר יותר, וכן הליכה מישבת יותר ובנחת ולא במרוצה כבימות החל.

יח ישנם הסוברים שבשבת ההליכה צריכה להיות עקב בצד גדל ולא מהר יותר.

יט מעשה בחסיד אחד בשם רבי יהושע, שבשבת היו הליכו והתנהגותו שונים כל כך משאר ימות השבוע עד שהיה נראה גבוה יותר בחצי אמה (25 ס"מ), והיו קוראים אותו רבי יהושע הארץ (הקדמת ספר מנחת שבת).

כ להזהר מהקפדה בדבור ביום שבת, ולהשתדל להגיע למצב שלא תהיה הקפדה אפלו בלב. וזה גם משום שהילדים ובני המשפחה נמצאים עם ההורים, ובפרט בשלחן שבת, ועלולים ללמוד זאת מהתנהגותם. ויש להזהר בזה מאד (לב אליהו חלק א עמ' רעג).

כא להשגיח על הילדים שלא יסתובבו בשבת קדש ברחובות ובחוצות קריה, אלא לאכל אתם ולשון ולחזר עמם על מה שלמדו במשך כל השבוע. ואם אין ההורים יודעים לחזר על למודי בניהם, יביאו להם מלמדים שיחזרו עמם על תלמודם, ואשריהם שזכו לכך.

כב המחיל שבת בשוגג צריך להתענות ארבעים יום לתקון נפשו (אורח חיים סוף סימן שלד). ובדורותינו החלשים די בזה שיהרהר בתשובה

וַיִּתְחַזַּק בְּשִׁמְרֵת שְׁלוֹשִׁים וַתֵּשַׁע מְלָאכוֹת הָאֲסוּרוֹת בַּשַּׁבָּת, וְהוּא הַטּוֹב שְׁבֵת־קוֹנִים (חזון איש באגרותיו חלק ג קמט).

פרק ו - יום השבת

הנהגות השייכות במהלך יום השבת

א יש להדר אחר טלית נאה ומְהֻדָּרֵת לְכַבוֹד שַׁבַּת קֹדֶשׁ (כף החיים פלאגי סימן כח סעיף לב).

ב הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרָאוּ שֶׁלֹא יִמְלֵא בְטֵנוֹ בְּסֵעוּדַת הַבֶּקֶר כְּדֵי שְׂיוּכַל לְסֵעוּד סֵעוּדָה שְׁלִישִׁית (אורח חיים סימן רצא סעיף א). וּמִטְרָה נוֹסֶפֶת לָזֶה נִזְכָּרָה לְעֵיל, וְהִיא לְשִׁבְר תַּאֲוֹת הָאֲכִילָה עַל יְדֵי שְׂאוּכַל לֵשֵׁם מִצָּוָה וּלְשִׁבַע נִפְשׁוֹ בְּלֶבֶד. וְכֵן שִׁשְׂאָר פְּנוּי לְעֶסֶק בְּתוֹרָה, שְׂאֲחֶרֶת הוֹלֵךְ לְנוּחַ לְאַחַר מִכּוֹן שְׁעוֹת רַבּוֹת וּמְבַזֵּז אֶת זְמַן קֹדֶשֶׁת הַשַּׁבָּת (על פי הראב"ד בשער הקדושה בספר בעלי הנפש).

ג בְּיוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ זְכוּת לַמּוֹד תּוֹרָה גְדוֹלָה לְאִין שְׁעוֹר, וְשַׁעָה שֶׁל תּוֹרָה בַּשַּׁבָּת שְׁקוּלָה כְּנֻגַד אֶלֶף שְׁעוֹת בִּימּוֹת הַחוֹל וְכִנְזָכָר לְעֵיל. וּלְכַף יֵשׁ לְהַקְפִּיד לְלַכֵּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת לְשִׁמְעַ דְּרָשָׁה בְּדַבְרֵי תּוֹרָה מִהַחֶכֶם, וּבִפְרִט בְּעֵינָיו מוֹסֵר וְיִרְאֵת שְׁמַיִם. וּבְזֶה מוֹחֲלִים לוֹ עַל כָּל עוֹנוֹתָיו.

ד רְצוּי לְאַרְגֵּן לִילָדִים וְלַנְּעַר שְׁעוֹר תּוֹרָה וּתְהַלִּים עַל יְדֵי אֲבָרָךְ בֶּן תּוֹרָה וְיִרְאֵת שְׁמַיִם, וּלְחַלֵּק לָהֶם מִמִּתְקִים וּמִתְנּוֹת, בְּכַדֵּי לְעוֹדְדָם וּלְחַזְקָם לְעֵלוֹת בְּתוֹרָה וּבְיִרְאֵת שְׁמַיִם. וּכְמוֹ כֵן לְאַרְגֵּן מִסִּגְרַת מִתְאַיְמָה שְׁפָזוּ לְבָנוֹת וּלְנִעְרוֹת.

ה עֲצָה טוֹבָה, שֶׁלֹא לְעַמֵּד בַּשַּׁבָּת קֹדֶשׁ מְחוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשׁוּם אֶפֶן, כִּי מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים בְּחוּץ נֶעֱשִׂים שְׁלוֹשָׁה וּמְשֻׁלּוֹשָׁה חֲמִשָּׁה וְעַל יְדֵי זֶה מְגִיעִים לְדַבּוּרִים אֲסוּרִים כְּגוֹן לְשׁוֹן הָרַע רְכִילוֹת וְלִיצְנוּת, אֲלֵא בְּכָל אֶפֶן וּזְמַן לְהַכְנִס לְבֵית הַכְּנֶסֶת (חפץ חיים שְׁמִירַת הַלְשׁוֹן שְׁעַר הַזְכִּירָה פֶּרֶק יג).

ו יֵשׁ לְהִמָּנַע מִלְעַרְךָ מִסִּכַּת בְּקוֹרִים לְשָׂאֵל בְּשָׁלוֹם הָאוֹהֲבִים וְהַקְרוּבִים בַּשַּׁבָּת, שְׁנִכְשָׁלִים עַל יְדֵי זֶה בְּשִׁיחַת חֲלִין, וּמְרַבִּים בְּשִׁיחָה בְּטִלָּה בַּשַּׁבָּת קֹדֶשׁ (הַחִיד"א בַּסִּפְרוֹ לֵב דָּוִד). וְשׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם, וְלֹא יֵצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ הַחוּצָה אֲלֵא לְהַתְחַבֵּר לְיִרְאֵי ה' וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה (פלא יועץ ערך שבת).

פרק ז - שמור וזכור

הדברים אשר יש להשמר מהם ביום השבת

א אסור להתנהג בשבת כביום חול, וצריך לחוש בשנוי באכילה בהליכה ובלבוש. [ועגן לעיל פרק ה הנהגה ה].

ב יש להזהר שלא להביא על השלחן כלי שהיה על הפלטה, כיון שהוא כלי ראשון ויש חשש שאחד מן המסבים יתן בו תבלין וכיוצא בזה, ויעבר על אסור מבשל דאורייתא.

ג יש להקפיד שמקום נטילת הידים לא יהיה קרוב למקום הפלטה והסירים, שלא יתיזו ממימי הנטילה עליהם ויהא כמבשל. וכן להרחיק את המגבות ממקומות אלו.

ד כבר הזכרנו שלא להרבות באכילה יותר מדאי שלא לגרם לבטול תורה, וכן כדי להתגבר על התאוה.

ה להזהר מאד מאסור בורר בשבת, ולא להביא תבשילים שיש בהם חששות לשלחן. וכגון תירס וזיתים בקפסאות עם מים, או להניח עצמות סביב האכל וכיוצא בזה. ומידי פעם יש לעורר על כך בשלחן של שבת, שאפלו להוציא בצל מהסלט ולזרקו כי אינו חפץ בו הרי זה בורר.

פרק ח - הנהגות כלליות

הנהגות כלליות השייכות בכל עת, ושייכות הן ביותר בשבת קודש

א מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, חוץ מהוצאות שבת ויום טוב וכל הוצאת מצנה שאם הוסיף מוסיפים לו (עיין ביצה טז). ומתיר לבטח בה' יתברך שיזמין לו צרכיו גם אחר השבת כשהוציא לכבוד שבת קדוש, והם דרגות באמונה. וכתב הרמב"ם (הלכות שבת פרק ל הלכה ז): "כל המרבה בהוצאות שבת ובתקון המאכלים, הרי זה משבח". והפלא יועץ בספרו חסד לאלפים (סימן רנא) חדש שעדיף

לְצַמְצֵם בְּהוֹצְאוֹת שֶׁל שַׁבַּת בְּכַדֵּי לְתַמּוֹךְ בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים וּבְנִזְקָקִים
"לְשִׂמַח לֵב עֲנִיִּים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים", עַיֵן שָׁם.

ב אִם שׁוֹלְחִים אֶת הַיְלָדִים לְמִשְׁפָּחוֹת קְרוֹבִים אוֹ יְדִידִים לְשַׁבַּת, יֵשׁ
לְבַדֵּק הֵיטֵב אֶת מַדַּת יִרְאֵת הַשָּׁמַיִם שֶׁבְּבֵית אוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה, וְכָל עוֹד שֶׁלֹּא
בְּרוּר שְׂרָמַת יִרְאֵת הַשָּׁמַיִם עוֹמְדַת בְּדַרְיָשׁוֹת אֵין לְשַׁלְּחָם אֵלֵיהֶם בְּשׁוּם
אֶפֶן. וּוְדָאֵי שְׁטוּב לְשַׁלְּחָם לְבֵית שֶׁל תַּלְמִיד חָכֵם שֶׁיִּרְאוּ הַנְּהַגַּת שַׁבַּת קִדְשׁ
בְּבֵיתוֹ, שְׂזָה וְדָאֵי יִשְׁפִיעַ עֲלֵיהֶם לְטוֹבָה לְדוֹרוֹת עוֹלָם.

ג כְּשֶׁהַבָּנִים מְגִיעִים לְשַׁבַּת מֵהִישִׁיבוֹת וְכֵן כְּשֶׁמְגִיעִים הַחֲתָנִים וְהַכֻּלּוֹת
לְשַׁבַּת, יֵשׁ לְהַקְפִּיד שֶׁלֹּא לְהִזְמִין לְאוֹתָהּ שַׁבַּת אוֹרְחִים נוֹסָפִים, בְּכַדֵּי
שִׁיחִיו פְּנוּיִים לְהַקְדִּישׁ לָהֶם אֶת תְּשׁוּמַת הַלֵּב וּלְחַזְקָם כִּי ה' הַטּוֹבָה.

ד אֵין לְהִזְמִין חֲבָרִים וְכִיּוֹצֵא בְּזָה לְסַעוּדוֹת הַשַּׁבַּת כְּשֶׁלֹּא מְקַפִּידִים
בְּיוֹתֵר עַל גְּדָרֵי הַצְּנִיעוּת וְשִׁמְיֵרַת הָעֵינַיִם. וְהַרְבֵּה תַקְלוֹת יֵצְאוּ מִכֶּךָ.

ה אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁעוֹזֵר וּמְסַיֵעַ לִ"ס לְשַׁבַּת" הַמְעַנֵּיק סַעוּדוֹת שַׁבַּת לְנִזְקָקִים
שְׂאֵין יָדָם מִשְׁגָּת, וּמְעַלְתוֹ גְּדוּלָה כִּידוּעַ וּמְפָרָס בְּזָהַר הַקְּדוּשׁ הַמְּחַמֵּיר
בְּמִי שֶׁלֹּא מְסַיֵעַ לְכֶךָ (מוֹדַפֵּס בְּסִדּוּרִים קוֹדֵם הַקִּידוּשׁ שֶׁל שַׁבַּת).

ו הַמְעוֹרֵר וְהַמְזַהֵר עַל שִׁמְיֵרַת קִדְשַׁת הַשַּׁבַּת, יְכוּל לְתַרֵּם מְצוּהָ זוֹ לְחוּלָה
וּסְגָלָה הִיא שְׂיִתְרָפֵא (תּוֹרַת הַיּוֹלָדַת).

פֶּרֶק ט - מְלוּהַ מַלְכָא

הַהֲנַהגוֹת הַשִּׁיכוֹת בְּזִמְנָה צֵאת הַשַּׁבַּת וְלֵאחֲרֶיהָ

א כְּתוּב בְּזָהַר הַקְּדוּשׁ (יִתְרוֹ דָף פח:) שֶׁזִּמְנָה תְּפִלַּת מְנַחָה בְּשַׁבַּת קִדְשׁ הוּא
רְעוּא דְרַעוּיוֹ, וְיֵשׁ לְנַצֵּל זִמְנָה זֶה לְתַפְלָה בְּכּוֹנְנָה וְלַמּוּד תּוֹרָה. וּבְפָרֵט לְפָנֵי
עַרְבֵית שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבַּת קִדְשׁ לְשִׁמְעַ מֵהַחֲכָם מוֹסֵר וְיִרְאֵת שָׁמַיִם
הַמְּחַזְקִים לְכָל הַשָּׁבוּעַ.

ב הַנוֹהֲגִים לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי תּוֹרָה וְהַתְּעוֹרְרוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קִדְשׁ עַד זִמְנָה
רַבִּינוֹ תָם, אֲשֶׁרֵיהֶם וְאֲשֶׁרֵי חֲלָקָם, וְזוֹכִים לְבִרְכַּת חַז"ל (שַׁבַּת קִיח:)
וּבְרַכַּת הַזָּהַר הַקְּדוּשׁ (סוּף הַהַקְדָּמָה לְפָנֵי פֶרֶשׁת בְּרֵאשִׁית וּפֶרֶשׁת פִּנְחָס
דָף רמו.).

ג מנהג יקר וחשוב לומר עם בניו במוצאי שבת קדש לפני ההבדלה פסוקים להצלחה ותפלות יקרות המדפסות בסדורים, לשבוע טוב וחיים טובים.

ד אשרי הנוהגים לאכל סעודה רביעית עם פת וברכת המזון, ומשתדלים שיהיה תבשיל מכבד וחשוב. וחובה קדושה לאכל סעודה רביעית, והרבה ישועות גדולות רואים בזכותה.

ה עצה טובה, שילמד האדם עם בניו במוצאי שבת קדש על השלחן קודם סעודה רביעית בספר הקדוש בן איש חי בפרשת השבוע, ועל ידי זה מרבים בתורה ויראת שמים, ויש בזה לכלם מוסר חנוכי ותורני. גם לרבות, שפדאי להרבות בממתקים וכיוצא בזה כפי הצורך. ובמשך השנים זוכים לסיים הרבה הלכות יקרות ומוסר השכל בהצלחה רבה. ובינתים עקרת הבית תכין סעודה רביעית טובה.

*

אומרים העולם שסגולה להצלחה לכל ימות השבוע ולרפואה שלימה ולסלק פחד דאגות וחרדות, לראות ולשמוע את מרן שליט"א כל מוצאי שבת קודש בליון. כי הרואה פני צדיק וקדוש אמיתי, אשר כל כולו תורה ויראת שמים וזכוי הרבים וענוה טהורה כמרן שליט"א, בודאי שזה קמיע אמיתי המסוגל להרבה מעלות, "ולשון חכמים מרפא" (משלי יב, יח, ועיין כתובות קג.).

*

"ספר ההנהגות לשבת קודש" זה מוקדש לזכותו ולרפואתו של מרן רבינו הגדול הראשון לציון בעל יביע אומר וטהרת הבית שליט"א. שנזכה להנות מתורתו וקדושתו עוד רבות בשנים, ונסתופף בכנפי גלימתו לקבל בקרוב את פני מלך משיח צדקנו אמן ואמן.

דארעא רבי	מעפרא	התורה	בברכת חיים חולון
--------------	-------	-------	------------------------